



Endast texten i detta verk är licensierad under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Ingå bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

Straffrihet föder våldet

I El Salvador hotar våldet att ta över och situationen jämförs med ett lågintensivt inbördeskrig. Rötterna till våldet kan relateras till långsiktiga processer som utspelat sig under de senaste fyra decennierna och som hör samman med manliga ideal, krig och globalisering.

TEXT: ANDREAS LÅNG

El Salvador fortsätter 20 år efter inbördeskriget att vara ett av Centralamerikas farligaste och våldsammaste länder. Advokaten Claudia Hernández, som är verksam vid institutet för mänskliga rättigheter vid det centralamerikanska universitetet i San Salvador, menar att det är en komplicerad situation men att de historiska rötterna är tydliga.

– Det politiska våldet tog sin början i slutet av 70-talet med mord på journalister och kompositörer. I sammanhanget kan man också notera att det förekom inskränkningar av yttrandefriheten och systematiska kränkningar av de mänskliga rättigheter, berättar hon i en telefonintervju.

När sedan kriget bröt ut på 80-talet kom det att föra med sig en rad konsekvenser för dagens situation. Under kriget dog mer än 70 000 personer och runt en miljon tvångsfördrevs från sina hem. I det kaos som uppstod var krigsbrott vanligt förekommande, och tortyr och massaker skakade det salvadoranska samhället. FN inrättade i början av 1990-talet en sanningskommission som skulle kartlägga de grävsta brotten. Det stora problemet med utredningen var att den aldrig ledde till några åtal. Genom den amnesti som utfärdades i samband med sanningskommissionens arbete, så kunde ingen av krigsförbrytarna ställas inför rätta.

– Därigenom accepterade man att de här sakerna fick försiggå i samhället, och vi lärde oss att leva med straffriheten säger Claudia Hernández.

Denna åtalsfrihet menar hon är som en frisedel och en motivation för människor att begå fler brott.

– Det är viktigt att förstå att straffriheten blivit en del av kulturen som präglar den sociala samvaron idag, säger Claudia Hernández när hon vidareutvecklar sitt resonemang i nät-tidningen Contrapunto.

Claudia menar att mönstren går igen. I dag kan män mörda kvinnor utan några konsekvenser för att det historiskt sett har funnits en acceptans för mäns våld mot kvinnor. I El Salvador har våldet mot kvinnor ökat lavinartat de senaste tio åren. Enligt statistik från den salvadoranska polisen har antalet mördade kvinnor ökat från 195 fall 1999 till 591 fall tio år senare. Det stora antalet mord som begås klaras mycket sällan upp.

Claudia säger att straffriheten och acceptansen av våldet också har påverkat medborgarnas förtroende för viktiga institutioner i samhället så som polisen och rättsväsendet.

Förutom straffriheten, som är ett tungt vägande argument i debatten om våldet i dagens El Salvador, så finns även andra historiska paralleller att dra. Latinamerikaexperten Clare Ribando, konstaterar exempelvis att våldet under inbördeskriget förändrade människors värderingar och synen på konfliktlösning.

då//nu
I EL SALVADOR

Claudia Hernández anknyter till detta när hon lyfter fram hur övergången till ett civilt liv för de som varit aktiva inom militären och gerillan blev mycket svår.

– Flera av de som varit verksamma inom militären och gerillan hade inte gjort annat än att kriga under ett decennium.

En annan samhällsforskare, José Luis Rocha, verksam vid det centralamerikanska universitetet, utvecklar resonemanget:

– Soldaterna hade inget att återvända till. Det fanns ingen begränsning för hur länge värnplikten varade. Människorna som kom tillbaka från kriget lämnade aldrig sin militära identitet, konstaterar José Luis Rocha.

Detta och den stora tillgången på vapen i landet efter inbördeskriget tror experterna har bidragit till den explosiva våldsutvecklingen.

Från 1970-talet

och framåt har den tekniska globaliseringen på allvar skjutit fart. Internet, mobiltelefoner och amerikanska franchise-företag som McDonalds och Burger King

har stegvis blivit självklara inslag i människors liv i El Salvador. Utvecklingen har dock inte förändrat den extremt orättvisa fördelningen

På 1970-talet handlade det politiska våldet om mord på journalister och kompositörer samtidigt som det förekom systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter. ARKIVBILD/UBV

58

procent av den totala befolkningen levde på landsbygden 1975. 2008 var motsvarande siffra

39



då//nu

I EL SALVADOR

av resurser i landet. Under 1990-talet introducerades en politik som innebar minskade sociala insatser, och minskade anslag till utbildningssektorn. Politiken gick under samlingsnamnet Washington Consensus.

– I samband med att politiken genomfördes ökade migrationen från landet till staden och från El Salvador till USA, säger Claudia.

Detta kom också att få oförutsedda konsekvenser för våldsutvecklingen i El Salvador. När hundratusentals salvadoraner migrerade till USA, började pengar men även människor att flöda över nationsgränserna. En ökad återmigration tog fart i början av 1990-talet, berättar José Luis Rocha. Brottslingar massdeporterades från USA till El Salvador. De tillhörde ofta ungdomsgängens Maras 13 eller Maras 18, två gäng som båda har sina rötter i Los Angeles. Dessa organiserade och våldsamma ungdomsgäng lyckades etablera sig även i El Salvador och står idag för ungefär 30 procent av det totala våldet enligt statistik från den nationella polisen.

I våldets epicentrum finns drogerna och kopplingarna mellan ungdomsgängen och den organiserade brottsligheten. Idag är El Salvador ett transitland för droger. Under det senaste årtiondet har volymerna från Anderna ökat och idag passerar över 80 procent av den illegala drogtrafiken igenom Centralamerika. Antropologen Dennis Rogers har kartlagt ungdomsgängen och konstaterar att Marasungdomars inblandning

41 700

militärt anställda fanns i El Salvador 1985. 23 år senare hade antalet sjunkit till

33 000

KÄLLA: gcpminder.org



har påverkat deras beteende, gjort det mer våldsamt. Han berättar vidare att de finns studier av El Salvador som visar att ledarna för de lokala kartellerna ofta är före detta medlemmar i Maras. Ungdomsgängen har ansvar för langningen och är inte direkt inblandade i transporten av knarket. Det finns en stark samsyn bland experterna om att sambandet mellan våldet och narkotikahandeln är starkt.

Mónica Zalaquett är chef för Institutet för våldsprevention som bedriver verksamhet både i El Salvador och



Guatemala. Hennes utgångspunkt är att våldet är knutet till den ekonomiska utvecklingen i El Salvador men framförallt till konstruktionen av manligheten och det starka inslag av machismo som finns i hela Centralamerika.

– Det är som att hålla en tjur hårt om pungkulorna och trycka till. Sådan är situationen för männen, som inte förmår att leva upp till den traditionella rollen som familjeförsörjare i dagens samhälle säger Mónica Zalaquett.

Under alla år har bilden av mannen varit densamma, men illusionen av den starka trygga familjeförsörjaren håller på att krackelera. Inte minst de ekonomiska förändringarna har lett

Polisen har just avslutat en nattlig raid mot misstänkta unga gängmedlemmar i Santa Ana, El Salvador. Operationen är en del av regeringens åtgärdsprogram "la Super Mano Dura", ett program som visat sig vara ett fiasko då våldet ökat. KARIN ÅRMAN

till att många män hamnat i utanförskap och arbetslöshet.

– För att återta makten i samhället tar man till våld. Man slår sin kvinna och man slår sitt barn. Även våldet på gatorna är ett uttryck för detta, säger Mónica Zalaquett engagerat, och på så vis knyter hon samman perspektiven. ■